

Overzicht literatuur, April 2004

Algemeen

Batt, Sharon, **The politics of breastcancer**, Gynergy Books Canada, 1994, ISDN 0-921881-30-4. Sharon Batt is een Canadese psychologe en journaliste, die in 1989 borstkanker kreeg. Tussen haar onthullingen over de 'borstkankerindustrie' heeft zij haar persoonlijk verhaal geschreven.

Bremer, Ria en Van der Wall dr. E., **Borstkanker en klinisch onderzoek**, Baarn 2001, 38 blz. Brochure van Pharmacia, te bestellen bij het secretariaat van de BorstkankerVereniging Nederland

Coene, E.H., arts, en S. Kollaard, **Borstkanker, Zorgboek**, uitgave (herziene druk) van Stichting September, 224 blz., ISBN 90-72248-72-4

Dit boek geeft uitgebreide informatie over de hele periode van behandeling, herstel én verwerking. Het beschrijft op een overzichtelijke en begrijpelijke manier wat borstkanker is en welke behandelingen er zijn. Vervolgens is er aandacht voor de nazorg en het lichamelijk herstel.

Eiermann, Wolfgang, prof.dr en Böttger, Sabine, **Borstkanker, doeltreffend behandelen**, Deltas 2003, 159 blz., ISBN 90-447-0123-1. Zelfonderzoek en vroegtijdige diagnose, de verschillende behandelmethode, nazorg en cosmetische hulpmiddelen en omgaan met borstkanker.

Mes, Els (samenstelling), **Kanker in Beeld; verwerking door creatieve expressie**, uitgave Stichting Kanker in Beeld, 1998, 80 blz.

Boek naar aanleiding van de tentoonstelling Kanker in Beeld, 4-13 september 1998, Oude Kerk te Amsterdam. In 1997 is de stichting "Kanker in Beeld" ontstaan. Een belangrijke doelstelling van de stichting is het op brede schaal naar buiten brengen van de creatieve uitingen van mensen die met kanker te maken hebben (gehad). Kanker kan mensen ertoe aanzetten hun emoties, angsten en onzekerheden op een creatieve manier vorm te geven. Dit kan hun helpen de ziekte beter aan te kunnen en daardoor nieuwe levensenergie te krijgen

Renckens, C., **Kwakzalvers op Kaliloog; alternatieve geneeswijzen onzachtzinnig behandeld**, Prometheus, Amsterdam, ISBN 90553 39167

Als voorzitter van de Vereniging tegen de kwakzalverij plaatst Renckens alternatieve geneeskunde in historisch, filosofisch en wetenschappelijk perspectief.

Terlingen, C., **Handboek voor overlevers**, uitgave Van Kralingen's drukkerij & uitgeverij, ISBN 90-807678-1-6
In twintig hoofdstukken beschrijft Terlingen de problemen waar overlevers tegenaan lopen. Het boek laat ook zien hoe de problemen het hoofd kan worden geboden.

Behandeling en diagnostiek

Clarysse, A., **Omgaan met borstkanker: Voorkomen, opsporen, behandelen en genezen**, (Lannoo) 1996, 360 blz. ISBN 9062337244

Adviezen van een kankerspecialist. Beschreven wordt borstzelfonderzoek, goedaardige gezwellen en borstkanker: preventie, vroege opsporing en alle behandelingen (inclusief borstreconstructie), nazorg en psychologische problemen.

Heshusius, M., **De stand van zaken: De meest recente resultaten van onderzoek naar kanker, patiëntenervaringen en de nieuwste behandelingen**, Baarn (Tirion) 1997, ISBN 90 5121 724 2.

Overzicht van de huidige wetenschappelijke stand van zaken, geschreven voor de patiënt en diens naaste omgeving. Het boek hoort bij de zevendelige televisieserie "Diagnose Kanker" die in september en oktober 1997 werd uitgezonden.

LCBB, **Borstkanker roept vragen op**, uitgeven voor nieuwe leden van de Borstkankervereniging Nederland, 4^e druk juli 1999. Dit boekje geeft antwoorden op de belangrijkste vragen, alsmede informatie over het werk van de BorstkankerVereniging Nederland.

LCBB, **Borstkanker, welke behandeling**, special van de BorstkankerVereniging Nederland, december 1996

Love, dr. Susan M, (redactie: dr. Emiel Rutgers), **Het Borstenboek**. Wat vrouwen willen weten, Amsterdam (Anthos/Sesam) 1998, 656 blz., ISBN 90 414 01342

De chirurg dr. Susan M. Love is in de Verenigde Staten een onbetwiste autoriteit op het gebied van vrouwegezondheid. In haar boek een uitgebreide beschrijving over de functie en ziekten van de vrouwelijke borst. O.a. wordt behandeld de gezonde borst, algemene borstproblemen en de diagnose van borstproblemen, de oorzaken van borstkanker en de ziekte zelf, de behandeling van en het leven met borstkanker. (*Recensie Mammazone 3/99*)

Moors-Mommers, Mariëtte C.T., **Afscheid van je borst, of niet? Borstkanker, opsporing en behandeling**, uit de serie "Mondig ziek zijn", Utrecht (Bohn, Scheltema & Holkema) 1988, 114 blz., ISBN 90 313 0923 0

Weilers-Haagen, Henriëtte, **Het begon met een knobbeltje**. Een knobbeltje in de borst. Loos alarm of kanker? Wat er moet gebeuren en wat u zelf kunt doen, Utrecht (Kosmos) 1995, 144 blz. ISBN 90 215 25186

Aanvullende behandelingen

Firma Weleda, **Wat kan ik zelf doen?**, aanvullende maretakbehandeling bij kanker, Zoetermeer 2004, 64 blz., ISBN 90 71123 71 5, www.aanvullendbijkanker.nl

Borstreconstructie

Brand, M. van den, **Kriebel op mijn rug: Informatie over borstreconstructie – een persoonlijk relaas**, De Bilt (Bosch & Keuning) 1996, 128 blz., ISBN 9024603536

In het eerste deel wordt het persoonlijke verhaal verteld van een jonge vrouw die voor de tweede keer borstkanker krijgt. In deel twee worden 55 vragen over borstreconstructie gesteld. Deze vragen worden beantwoord door een plastisch chirurg.

Efting Dijkstra, J.D., **Borstcorrecties, plastische chirurgie ter correctie van de borst, Haarlem** (De Toorts) 1995
Dit boek is ontstaan als antwoord op de vele vragen die leven bij vrouwen die borstcorrectie overwegen. Het beoogt zo duidelijk mogelijk inzicht te bieden ten aanzien van de voordelen, beperkingen en risico's die aan een dergelijke ingreep verbonden zijn.

LCBB, **Borstreconstructie – methoden en mogelijkheden, ervaringen en emoties**, Special van De BorstkankerVereniging Nederland, september 1998

Chemotherapie

Braak, G.J. ter, et al., **Honderdeneen vragen over cytostatica**, Zeist (NKT-Glaxo), 1996, 111 blz.
Algemene vraagbaak voor patiënten die behandeld worden met cytostatica en voor hun familieleden

Bremer, Ria en Klijn, prof. dr. J.G.M. (eindred.), **Borstkanker & Chemotherapie**, Baarn (Tirion) 1999, 32 blz., Uitgave van Pharmacia & Upjohn, in samenwerking met o.a. De BorstkankerVereniging Nederland.

Erfelijkheid

Kamp, J.J.P. van de, **Vragen over erfelijkheid**, Utrecht (VSOP, Kosmos Z&K) 1997, 160 blz., ISBN 9021592886
Patiëntenorganisaties en deskundigen geven antwoorden op de vele vragen die gesteld worden op zowel medisch als ethisch gebied. In het boek is opgenomen een verklarende woordenlijst, een adressenlijst en een ethisch manifest.

LCBB, **Erfelijkheid – tien Familievertellingen**, Special van De BorstkankerVereniging Nederland, april 1998

Poortman, Y.S., et al., **Genetisch onderzoek: mensen, meningen en medeverantwoordelijkheid**, Baarn (Fontein) 1999, 187 blz., ISBN 9026115393

Steeds meer mensen blijken betrokken te zijn bij erfelijke ziekten en afwijkingen. Besproken worden o.a. de medische mogelijkheden en beperkingen, de psycho-sociale en ethische aspecten. Daarnaast worden vanuit het patiëntenperspectief meningen en standpunten helder en overzichtelijk verwoord.

Rozendal, B.A.W., **Wil ik het wel weten?**, Utrecht (Stichting Klinisch Genetisch Centrum Utrecht) 1996, 34 blz., ISBN 909009430X

Over de gang van zaken en keuzes bij voorspellend DNA-onderzoek. Een handreiking voor risicodragers en hun partners.

Verheul, E., Buys, C., **'t zit in de familie**, Utrecht (TELEAC/NOT) 997, 144 blz., ISBN 9065334580

Erfelijke ziekten! Hoe ontstaan ze? Als in een familie erfelijke ziekte voorkomt, hoe komt het dan dat sommige familieleden die ziekte niet hebben? Er wordt een inleiding gegeven over de basis van erfelijkheid en enkele erfelijke ziekten worden besproken. Ook wordt aandacht besteed aan de huidige stand van genetisch onderzoek en de maatschappelijke gevolgen die dit oproept.

Gedichtenbundels

Bourgonje, Brigitte van, **Van Overleven naar Leven**, B.Y. van Bourgonje, Rotterdam, 63 blz., ISBN 90-808522-1-X, Borstkanker heeft haar leven veranderd omdat zij graag iets wilde doen voor lotgenoten en ex-lotgenoten heeft zij besloten deze teksten te publiceren in een boek.

Gidsen

Consumentenbond, **Consumentengids patiëntenrecht**, Den Haag (Kosmos Z&K) 1998, 198 blz., ISBN 9021531569
Informatief naslagwerk over wetten, tarieven, kosten en vergoedingen in de gezondheidszorg en welke rechten/plichten de patiënt heeft.

Smit, H., **NIGZ-gids alternatieve geneeswijzen 1997/1998**, Woerden (NIGZ) 1997, 178 blz., ISBN 9069282216
Informatieve gids voor allen die meer willen weten over alternatieve geneeswijzen.

Gedichtenbundel

Janssen- Haasnoot, M., **Wind door mijn haar**, Groningen De Kleine Uil, ISBN 907748703/4
Gedichtenbundel van 39jarige borstkankerpatiënte. Teksten voor haarzelf als soort therapie om alle gebeurtenissen en emoties op een rijtje te krijgen. Herkenbaar voor anderen.

Hormonale behandeling

Baars, J.W.(red.), **De meest gestelde vragen over hormonale therapie bij Kanker**, Amsterdam (Het Nederlands Kanker Instituut), 1997, 96 blz., ISBN 9057610019.

Informatieboekje over de meest toegepaste vormen van hormoonbehandeling, waaronder borstkanker.
(*Recensie Nieuwsbrief 4/97*)

Baars, J.W.(red), **Hormoonbehandeling bij oncologiepatiënten**, Utrecht: Academic Pharmaceutical Productions, 2000, 122 blz. ISBN 9057610124

De meest toegepaste hormoonbehandelingen worden in dit boekje behandeld. Experimentele behandelingsvormen en de behandeling van zelden voorkomende soorten kanker worden niet besproken. Verder treft u in boekje aan vragen en antwoorden over hormonale therapie.

Bremer, Ria en Beex, dr. L.A.V.M., **Borstkanker en Hormoontherapie**, Baarn, 2000, 40 blz., brochure Pharmacia, te bestellen via secretariaat van de BorstkankerVereniging.

Love, Susan M., Dr. **Susan Love's Hormone Book**: Making Informed Choices About Menopause, New York (Random House) 1997, 362 blz., ISBN 0 679 44970 1

Lymfoedeem

Lievens, P. **De gezwollen arm na borstoperatie: hoe voorkomen, hoe behandelen, hoe ermee omgaan?**, 2002, Brussel, Astra Zeneca, 160 blz.

De meeste vrouwen weten onvoldoende dat ze na een borstoperatie last kunnen krijgen van een vochtophoping in hun arm. De helft van de vrouwen bij wie na een borstoperatie lymfeklieren in de oksel worden weggenomen, krijgt er vroeg of laat mee te maken. Dit boek is bedoeld voor borstkankerpatienten, artsen en kinesitherapeuten over de problemen bij een gezwollen arm na een borstoperatie. De publicatie van het boek is mede mogelijk gemaakt door de Vlaamse Liga tegen Kanker.

Nieuborg, L. en Wagenaar, R., **101 vragen over lymfoedeem**, Wychen (Stichting Werkgroep Lymfoedeem), 1997, 128 blz., ISBN 90 9011309 6

Bij operaties van tumoren is het vaak noodzakelijk om ook lymfeklieren te verwijderen. Samen met een aantal andere onstaansfactoren zoals (na)behandeling met bestraling of een erfelijk slecht functionerend lymfestelstel, kan dit lymfoedeem tot gevolg hebben. De meest voorkomende vragen worden behandeld.

(Vermelding Mammazone 4/98)

Stumm, Diana, **Herstellen van een borstoperatie**: Revalidatie-oefeningen en pijnbestrijding, Naarden (Element) 1996, 127 blz., ISBN 90 5689 020 4

Beschreven worden vele revalidatie-oefeningen en oefeningen met als doel pijnbestrijding. Specifieke oefeningen na diverse soorten borstoperaties worden beschreven. Tevens preventieve maatregelen ter voorkoming van lymfoedeem.

(Recensie Nieuwsbrief 1/97)

Stichting Werkgroep Lymfoedeem, **Informatie voor patiënt en hulpverlener**, Wychen, 1997, 20 blz.

Brochure voor patiënt en hulpverlener waarin vele aspecten beschreven worden waarmee men te maken kan krijgen als men lymfoedeem heeft.

Lymfoedeem in de praktijk, diagnostiek, behandeling en een nieuwe multidisciplinaire benadering. Door Damstra J.J., de Groot L.J., Hengst-Oppenhuizen T.M., Hylkema G., van der Lei B., van Schelven W.D., Severs-Holman G., Voesten H.G.J.M., van der Wind A.P. Drachten, Stichting Lymfologie Centrum Noord-Nederland. 2000, 140 blz. ISBN: 90-805399-1-0.

Dit boek biedt de lezer een brede, praktische handleiding over alle facetten die met lymfoedeem te maken hebben. In hoofdstuk 1 wordt de anatomie en (patho-)fysiologie van het lymfsysteem belicht. Hoofdstuk 2 geeft inzicht in de indelingen van lymfoedeem en de diverse meetmethodes van oedeem.

In hoofdstuk 3 komt de relatie tussen lymfoedeem en chirurgische- en radiotherapeutische behandeling van het mammacarcinoom aan de orde. Hoofdstuk 4 beschrijft de diverse diagnostische benaderingen en geeft een uitvoerige beschrijving van diverse scintigrafische methodes om lymftransport te kwantificeren. Hoofdstuk 5 gaat in op de dermatologische aspecten in relatie tot lymfoedeem. Hoofdstuk 6,7 en 8 beschrijven uitvoerig de niet-operatieve therapeutische modaliteiten zoals o.a. manuele lymfdrainage, fysiotherapie en compressietherapie. Hoofdstuk 9 schenkt aandacht aan de verpleegkundige en psychosociale aspecten en de noodzaak tot voorlichting en begeleiding. Hoofdstuk 10 bevat informatie over de operatieve mogelijkheden bij lymfoedeem. Tenslotte wordt in hoofdstuk 11 uitvoerig ingegaan op de organisatie van geïntegreerde zorg bij lymfoedeem en op de opzet en inhoud van het Protocol Lymfoedeem van de Lymfoedeem Werkgroep Drachten.

Overgang

Braam, drs. Wiebe, **Overgang**, uit de serie SPREEKUUR THUIS, Wormer (Inmerc BV) 1995, 80 blz. ISBN 90 6611 363 4

Love, Susan M., **Dr. Susan Love's Hormone Book**: Making Informed Choices About Menopause, New York (Random House) 1997, 362 blz., ISBN 0 679 44970 1

Persoonlijke ervaringen

Andriesen, C., **Wat moet ik aan de laatste keer: Dagboek van een kankerpatiënte**, Groningen (Xeno) 1991.

Dagboek van een borstkankerpatiënte waarin ze schrijft hoe ze omgaat met de ontdekking en het verloop van de borstkanker

Bemmelen van, M., **Borstkanker, tussen wanhoop en hoop**, 2001, Gopher Publishers, ISBN 9076953147, Dagboek van borstkankerpatiënte waarin ze schrijft hoe ze haar energie richt op het helpen van haar borst i.p.v. het vechten tegen, door bijv. mediteren en visualiseren.

Brack, P. en Brack, B., **Ik wil je niet kwijt: hoe een ernstige ziekte de band tussen moeder en kind beïnvloedt**, Utrecht (Bruna) 1992.

Moeder en zoon beschrijven de emoties die zij ondergaan gedurende de ziekte van de moeder.

Bulthuis-Vegter, P., Remie, M. e.a. **Zonder franje: Ervaringen in omgaan met een levensbedreigende ziekte**, Rotterdam (1998), 75 blz. ISBN 9073714354

Persoonlijke verhalen van mensen en hun dierbaren die werden geconfronteerd met kanker of aids. De verhalen geven op indringende wijze weer hoe een levensbedreigende ziekte het perspectief op het leven verandert. Het terugvinden van innerlijke kracht, mede door de begeleiding van het Helen Dowling Instituut, is door hun therapeuten op ontroerende wijze beschreven.

Diamond, J.K., **Omdat ook lafaards kanker kunnen krijgen**, Amsterdam (Prometheus) 1999, 224 blz, ISBN 9053337733; Ze vertelden John Diamond, de auteur, dat de bult in zijn nek slechts een cyste was. Het was kanker. Terwijl hij zich door de verschillende stadia van de behandeling worstelt, schrijft hij over de banaliteit van kanker, over het onvermogen van anderen om met zijn ziekte om te gaan, en over de mythen en taboes die het woord omringen.

Duncker, P., Wilson, V. **Leven met kanker**, Breda (De Geus) 1998, 288 blz., ISBN 9052265518

Tien vrouwen uit hun persoonlijke ervaringen met kanker in heden en verleden. Het laat zien hoe je de ziekte op verschillende manieren kunt benaderen en hoe het leven de moeite waard kan blijven.

Erkens, C, **Leven is aanvallen: Relas van een borstkankerpatiënte**, Amsterdam 2000, 63 blz., ISBN 9066653493

Als ik door een waas van tranen door het raam van het ziekenhuis naar buiten staar, besef ik dat ik geen moed meer heb. Zo begint het relaas van Corry Erkens, borstkankerpatiënte. Het is niet alleen een gevecht tegen haar ziekte, maar ook tegen medische fouten en verkeerde inschattingen.

Finoulst, Marleen en Janssens, Jaak, **“De borstkankerplaag”**, Antwerpen, 2002, (Houtekiet), 208 blz., ISBN 90 5240 688 5,

Het geeft een overzicht van de huidige kennis over het ontstaan en de risicofactoren van borstkanker, een ziekte die niet alleen vrouwen maar ook meer en meer mannen treft.

Marleen Finoulst is arts en Jaak Janssens is oncoloog.

French, Marily, **Mijn seizoen in de hel**, Amsterdam (Meulenhoff) 1998, 254 blz., ISBN 9029052821

Tijdens een van haar werkreizen ontdekt de auteur twee kleine harde knobbels vlak boven het sleutelbeen aan de linkerkant van de borst. Dit bevestigt eerdere vermoedens die bij Marily French speelden wanneer zij door een enorme vermoeidheid overmand werd, een vermoeidheid die bijna niet te beschrijven is. Deze ontdekking is een totale ommekeer in haar leven, het blijkt nl. een uitgezaaide slokdarmkanker te zijn. Dit boek is ook het verhaal over de liefde die zij ondervond van de mensen in haar omgeving; haar kinderen en haar vriendinnen die haar tot onmisbare steun waren.

Gille E., **De krab op de achterbank**, Breda (De Geus) 1995.

Na een behandeling van 6 jaar voor borstkanker brengt Elisabeth Gille samen met haar zoon een bezoek aan haar specialist. Het bezoek waarvan ze had gehoopt dat het het laatste zou zijn krijgt een vervelende wending als blijkt dat op de longfoto's kleine plekje's te zien zijn. Op een tragi-komische wijze beschrijft ze de periode die daarop volgt vol van onzekerheid, zware behandelingen, isolement en vervreemding van familie, vrienden en kennissen.

Giorgi, Marina San, **Een glimlach kwam voorbij**, Tielt (Lannoo) 1994, 138 blz., ISBN 90 209 35267
Gedichtenbundel van een vrouw die een lange en soms pijnlijke strijd heeft gevoerd met kanker.

Graaf, Lilian de, **Metamorfose, Verslag van een persoonlijke ontwikkeling bij kanker**, Groningen (Regio project uitgevers) 1998, ISBN 90 5028 105 2

De auteur beschrijft haar persoonlijke ontwikkeling vanaf de ontdekking en operatie tot aan het recht in de ogen kijken van haar naderende dood nadat de borstkanker is uitgezaaid. (Recensie Mammazone 4/98)

Hagens, Hetty, Donner, Golida, e.a., **Over Kanker**, geschreven onder auspiciën van het Integraal Kankercentrum Amsterdam (IKA) in samenwerking met de RVU educatieve omroep, Amsterdam (Contact) 1997, 296 blz., ISBN 90 254 2324 8

Geschreven door zeven mensen die dagelijks – als patiënt, als partner van een patiënt of door hun werk – met kanker geconfronteerd worden. Er wordt ingegaan op zowel medische als praktische vragen. Daarbij komen steeds de mensen om wie het gaat aan het woord: zij vertellen wat het voor hen betekent om kanker te hebben (gehad), wat hun negatieve maar ook positieve ervaringen zijn.
(Recensie Nieuwsbrief 1/97)

Hammerstein, Pauline, **Dokter, er zit een vrouw aan die borst!**, Naarden–Vesting (Element) 1998, 240 blz., ISBN 9056890409

Een verslag van de strijd tegen (borst)kanker, maar ook voor een menswaardige behandeling door artsen voor wie patiënten vaak niet meer dan een ziektegeval zijn.
(Vermelding Mammazone 1/99)

Hammerstein, Pauline & Duisterhof, Dies, **Een onbeholpen woord**, Naarden–Vesting (Element) 1998, ISBN 90 5689 055 7

Een 'van huis uit Rooms meisje' en een Hervormd predikant raken in het ziekenhuis in gesprek over gevoelens, onzekerheden en positieve aspecten, die een ziekte als kanker met zich mee kan brengen.

Hendriks de Rooij, E, **Knokken tegen kanker**, Nijmegen 2001, 115 blz.

'Kanker is een vaak voorkomende ziekte. Gelukkig is de medisch wetenschap momenteel zo ver, dat kanker niet in alle gevallen een slecht verloop heeft. Om beter te worden moet je daarvoor wel willen knokken. Dat doet iedereen natuurlijk op zijn manier', aldus Els Hendriks–de Rooij. Ze geeft een duidelijk beeld van de moeilijke tijd die zij heeft doorgemaakt.

Jes Jacobs, **Eenborstige vrouw**, ISBN 90–806676–1–7

Dit boekje is een weergave in woord en beeld van de eerste fase van haar leven met borstkanker.

Joris, Frieda, **Roodborstje, Leven met borstkanker**, Houtekiet, Antwerpen–Baarn, ISBN 90 5240 611 1

Een Belgische journaliste krijgt borstkanker. Zij schrijft o.a. over het verloop van haar ziekte. Een aangrijpend, maar op grappig wijze geschreven verhaal.

Kind, G. / W. van Coevorden, **Tot hier zijn we gekomen**, een boek voor mensen met kanker en hun partners, Tielt, Lannoo, 2002, 249 blz., ISBN 9020950010

Klei, Marianne van der, **Uitgestelde vlucht**, Amsterdam (De Beuk) 1998, 35 blz., ISBN 9069753499

Gedichtenbundel waarin drie levensperioden worden beschreven. De eerste drie rubrieken betreffen de periode waarin bij haar en haar man kanker werd geconstateerd. De vierde rubriek gaat over haar werk als directiesecretaresse in een verpleeghuis en in haar laatste rubriek dicht ze over haar pensioen.
(Vermelding Mammazone 1/99)

Klundert, Raymond van, **Komt een vrouw bij de dokter**, Uitgeverij Podium 2003, ISBN 90 5759 305 x
Raymond (Kluun genoemd) verloor zijn vrouw op 36-jarige leeftijd aan kanker. Hij gaf zich een half jaar over aan het nachtleven van Amsterdam en Ibiza, verkocht vervolgens zijn bedrijf en vertrok met dochter Eva (3) naar Australië. Tegenwoordig woont Kluun samen met vriendin en dochter en werkt aan het vervolg op *Komt een vrouw bij de dokter*.

Lucas, J, **Op klaarlichte dag: leven met borstkanker, 7 portretten**, Amsterdam 2000, 159 blz., ISBN 9066653572
Zeven verschillende vrouwen en dus zeven heel verschillende persoonlijke verhalen. De vrouwen die aan het woord komen hebben met elkaar gemeen dat ze borstkanker hebben, maar afgezien daarvan zijn ze zo verschillend, als mensen maar van elkaar kunnen verschillen. Aanleiding voor de gesprekken was wel hun ziekte, maar het verhaal gaat toch voor een groot deel over het leven. Wat heeft kanker voor betekenis voor hun kijk op leven, relaties, werk, angst, vertrouwen, ziekte, gezondheid en de dood.

Michael, Jan, **De kunst van het vliegen**, Uitgeverij De Geus bv, 2003, ISBN 9044503278
Jan Michael is een Engelse vrouw van rond de vijftig die sinds tientallen jaren in Nederland woont en borstkanker krijgt. De eerste helft van het boek gaat vooral over de periode in het ziekenhuis, vooral de moeite waard voor naasten, het tweede deel gaat over keuzes maken en daar achter staan. In de laatste twee hoofdstukken beschrijft zij hoe zij weer zin in het leven krijgt en kan genieten van het leven van alledag.

Murcia, Andy & Stewart, Bob, **Leven met borstkanker**, Nijkerk (Intro) 1990, ISBN 9026619642
Twee mannen vertellen over hun persoonlijke ervaringen vanaf het moment dat ze te horen kregen dat hun vrouwen borstkanker hadden.

Nicolasen, L., **Dame met hoed: een verhaal over borstkanker**, Amsterdam (Contact) 1997, 135 blz., ISBN 9025420710
Ervaringsverhaal van journaliste Lidy Nicolasen. Humorvol, maar ook krachtig, beschrijft ze de haar volstrekt onbekende wereld die ze betrad nadat ze op een vroege zomerochtend een grote knobbel in haar borst ontdekte.

Nielsen, J, **Ik zal overleven**, Utrecht 2001, 358 blz., ISBN 902747219
Jerri Nielsen is arts op Antarctica. Tijdens de lange poolwinter ontdekt zij een knobbeltje in haar borst, het blijkt borstkanker te zijn. Er wordt contact gelegd via de satelliet met dr. Kathij Millder en die begeleidt via de satelliet en computer het team dat Jerri "verzorgt". Vanwege de extreme koude kan er geen vliegtuig landen, wel wordt in juli een dropping uitgevoerd om de medicijnen die nodig zijn voor de chemokuur te droppen. Het leven onder extreme omstandigheden en de moed om te vechten tegen de kanker geven haar de kracht om te overleven.

Picardie, R, **Ik zal het leven missen**, Utrecht, 1999, 144 blz., ISBN 9027467943
Ruth Picardie is 32 jaar, getrouwd en moeder van twee kinderen, wanneer bij haar borstkanker wordt geconstateerd. Op het moment dat duidelijk is dat zij niet zal genezen, besluit zij over haar ervaringen te schrijven, voor het blad "The Observer". In "Ik zal het leven missen" wordt op een persoonlijke en ingrijpende manier beschreven wat het krijgen van kanker betekent voor het leven van een jonge vrouw en haar gezin.

Rosenblum, B. & Butler, S., **Tweestemmig: een liefdesgeschiedenis over ziekte, leven en dood**, Amsterdam (Van Gennep) 1994
Dagboek van een vrouw met borstkanker. Ze vertelt over de relatie met haar vriendin, de onderzoeken, de chemotherapie, de borstamputatie en hoe het verloop van de ziekte van invloed is op hun relatie.

Runowicz, dr. Carolyn D. & Haupt, Donna, **Het tweede leven**, Naarden (Element) 1997, 256 blz., ISBN 90 5689 023 9; De Amerikaanse Carolyn Runowicz, voormalig borstkankerpatiënte en directeur van een afdeling Gynaecologische Oncologie en hoogleraar en Donna Haupt, journaliste, laten een aantal vrouwen die met diverse vormen van kanker werden geconfronteerd aan het woord. Dit boek geeft nuttige, praktische informatie, maar ook hulp voor de geestelijke problemen die kunnen ontstaan.
(Recensie Mammazone 1 /99)

Stuvel, P, **“Een bloes met armen”**, Amsterdam 2001, 103 blz., ISBN 9057590646

“Een bloes met armen” is de titel van het boek dat Pieke Stuvel schreef en tekende. Nee niet met mouwen, maar met armen! Armen die me eeuwig omhelzen en beschermen. Toen Pieke Stuvel borstkanker kreeg was haar jongste dochter 9 jaar oud. Ze werd geconfronteerd met haar onzekerheid hoe ze dit ziekteproces aan haar kinderen moest uitleggen en wat er daarna in ze omgaat. Ze beschrijft haar ziekteproces, gezien door de ogen van haar toen 9-jarige dochter Anna.

Temmink, J., **Kwaadaardig**, Baarn (Kern) 1997, 96 b lz., ISBN 903250570X

Chronologisch verslag van de journaliste Jos Temmink. Openhartig en stoer verwoordt ze haar gevoelens en gedachten als ze na een periode van moe zijn en een zwelling in de nek die maar niet verdwijnt, hoort: “het is kanker”. Ze schrijft over haar strijd om niet in de WAO te geraken, om haar werk voort te zetten en haar bestaan zo gewoon mogelijk te laten verlopen.

Van daele, Henk, **“ Borstkanker met puntjes”**, Antwerpen (Houtekiet) 2002, 144 blz., ISBN 90 5240684 7. Henk Van daele kreeg borstkanker. Hoe dit zijn leven veranderde is beschreven in dit boek. Tevens staan er veel recente wetenschappelijke gegevens in, de geschiedenis van borstkanker en een hoofdstuk over de perceptie van de media.

Henk van Dael is doctor in de psychologische en pedagogische wetenschappen.

Vonkeman, J, **Stuk, jonge vrouwen met borstkanker 8 interviews**, Baarn, Kern, 2001, 143 blz., ISBN 9032507761. Acht vrouwen doen verslag van hun ervaringen vanaf het moment waarop bij hen borstkanker werd ontdekt tot en met de jaren daarna. Hun verhalen kunnen verhelderend en tot steun zijn voor iedereen die te maken krijgt met borstkanker.

Wadler, Joyce, **Mijn borst: een persoonlijk verhaal over borstkanker**, Amsterdam (De Boekerij) 1993, 128 blz., ISBN 90 225 1577 X

Vanaf het moment van de diagnose is geen dag meer hetzelfde, het lijkt alsof de wereld is veranderd. Een wereld vol vragen waarop geen ander antwoord mogelijk is dan woede of verdriet. Hoe aanvaard je een voldongen medisch feit dat je onmogelijk kan accepteren.

Warntjes, M, **Jacqueline; Mijn zus heeft kanker; Mieke**, Amsterdam, Jimmink, 2000, 40 blz., ISBN 9062880266

Twee zusjes krijgen in dezelfde periode te horen dat zij borstkanker hebben in dagboekvorm schrijven zij un ervaringen op, waarin de relatie met elkaar centraal staat.

Wilber, K., **Overgave en strijd**, Amsterdam (Karnak) 1003

Ken Wilber beschrijft zijn eigen persoonlijke strijd om als ‘helper’ zichzelf volledig te moeten wegcijferen en het heen en weer geslingerd worden tussen wanhoop en acceptatie, wanneer bij zijn vrouw borstkanker wordt vastgesteld.

Wilk-van Balen, M. van der, **Het jaar van de krab**, 2000, 181 blz.

Marjoke van der Wilk schreef haar boek: “Het jaar van de krab” in dagboekvorm. Die vorm maakt nog eens extra duidelijk dat voor een kankerpatiënt aan de ene kant de dagelijkse dingen van het leven gewoon doorgaan en hun aandacht opeisen. Het boek is te bestellen door 13,63 Euro over te maken (inclusief verzendkosten) op banknummer 14 22 11 915 t.n.v. M. v.d. Wilk Poeldijk onder vermelding van “Krab” en naam en volledig adres.

Wijnbergh, Michiel & Nagel, Yoeke, **Twee vleugels van dezelfde vogel**, (Vrij Geestesleven) 1998, ISBN 90 6038 416 4; Een indringend en openhartig verslag door een fotograaf en een journaliste van de laatste 17 maanden uit het leven van Anneke de Jong, een alleenstaande moeder die als gevolg van borstkanker bijna twee jaar terminaal patiënte is.

(Recensie Mammazone 4/98)

Vonkeman, Janneke, **Stuk, jonge vrouwen met borstkanker, 8 interviews**, (De Kern i.s.m. BVN Contactpunt Jonge Vrouwen) 2001, 143 blz., ISBN 90 325 0776 1.

Psycho-sociaal

Anderson, G., **50 dingen die je beslist moet doen als de dokter zegt dat je kanker hebt**, Naarden-Vesting (Element), 1997, 248 blz., ISBN 9056890328

Beschrijving van hoe je patiënten mondiger kunt maken waardoor ze sterker kunnen staan in het ziekteproces. Het is een aanmoediging om alle mogelijkheden te benutten de ziekte te lijf te gaan: je medische team, jezelf, je geest, je verstand. De gecombineerde aanpak biedt een goede kans op meer welzijn. Adreslijst voor Nederland en België is opgenomen.

Bremer, Ria en Klijn, prof. dr. J.G.M. (eindred.), **Borstkanker & Seksualiteit**, Baarn (Tirion) 1999, 31 blz., Uitgave van Pharmacia & Upjohn, in samenwerking met o.a. De BorstkankerVereniging Nederland.

Haes de, J.C.J.M., Gualthérie van Weezel, Sanderman R., Wiel van, H.B.M., **Psychologische patiëntenzorg in de oncologie**, Handboek voor de professional, 376 blz., ISBN 90 232 35312

Aan dit boek werkte meer dan 40 deskundigen uit Nederland en een uit België mee. Het bestrijkt alle aspecten van begeleiding van kankerpatiënten, waaronder omgaan met stress, keuze voor alternatieve behandeling, de relatie tussen patiënt en partner, depressie en angst, kanker en seksualiteit, vermoeidheid, pijn maar ook de psychologische hulpverlening aan kinderen met kanker.

Heshusius, M. (redactie), **Leven met kanker: een wegwijzer voor patiënten en hun naasten**, Baarn (Tirion) 1995, 176 blz., ISBN 90 5121 593 2

Cursusboek bij de 8-delige AVRO tv-cursus met presentatie van Ria Bremer.

Khazam, A., **Geestkracht en gezondheid: Kanker hoeft niet fataal te zijn**, Deventer (Ankh-Hermes) 1996, 228 blz., ISBN 9020243128

Volgens de auteur heeft een positieve houding en het vaste voornemen om beter te worden een grote invloed op de genezing. Echter moedeloosheid als gevolg van 'vechtmoeheid' bij de patiënt zal lichamelijk een verslechtering tot gevolg hebben. De invloed van psyche op het verloop van het ziekteproces wordt uitgelegd. Hierbij wordt kanker vergeleken met infectieziekten. Psychologische genezingstechnieken, o.a. visualisatie, worden besproken.

Kramer, F.E., **Sociale steun bij borstkanker**, Utrecht (Wetenschapswinkel Sociale Wetenschappen) 1994, 45 blz., ISBN 9072530772

Resultaten van het onderzoek naar de rol en het belang van sociale steun en lotgenotencontact in het bijzonder, bij (ex-)borstkankerpatiënten. En de rol van de professionele hulpverlening

Nederlandse Kankerbestrijding, **Kanker niet meer genezen... wel verder leven**, Amsterdam, 1995
Ongeveer de helft van alle mensen met kanker krijgt op een bepaald moment van de arts te horen dat zijn niet meer van hun ziekte kunnen genezen. Dan komen de vragen: Hoe kun je nog zo lang mogelijk en zo goed mogelijk leven? En wie kunnen daarbij behulpzaam zijn? Wat kunnen de specialist, de huisarts, de wijkverpleegkundige maar ook vrijwilligers en lotgenoten bieden?

Simonton, O.C., **Moed als alternatief: psychische krachten kunnen kanker en andere ziekten helend beïnvloeden**, Nijkerk (Intro), 1992

Simonton, O.C., **Op weg naar herstel: een kans om te overleven: Psychische krachten kunnen kanker en andere ziekten beïnvloeden**", Baarn (Intro) (9e druk) 1997, 222 blz., ISBN 90 266 1739 9
De Amerikaanse radioloog Carl Simonton ontwikkelde samen met zijn vrouw, die psychotherapeute is, een nieuwe methode van psychologische begeleiding bij kanker, gebaseerd op visualisatietechnieken, d.w.z. het mentaal 'zichtbaar' maken van het kankerproces dat zich in het lichaam afspeelt.

Simonton, O.C., **De kracht die in je schuilt**: het vervolg op "Op weg naar herstel", Baarn (Intro) 1992

Ven, L. van der, **Kanker... je staat er niet alleen voor: openhartige gesprekken tussen lotgenoten op Internet**, Utrecht (Rizoom) 1997, 127 blz., ISBN 9080321729
Fragmenten van Internetcorrespondentie rond allerlei aspecten van het thema kanker. Het zijn bijdragen aan Cancer-L, een Amerikaanse mailing list die gevormd wordt door mensen die via E-mail berichten rond het onderwerp kanker met elkaar uitwisselen.

Weijmar Schultz, W., Van de Wiel, H., **Houvast: over seksualiteit, ziekte en handicap**, Meppel (Boom) 1993, 92 blz., ISBN 9053520325. Ook uitgegeven onder de titel "Lief en Leed".
Iedereen bij wie kanker is geconstateerd kan in principe te maken krijgen met veranderingen in zijn of haar seksuele leven. Bij een aantal vormen, zoals o.a. borstkanker en bij de behandeling met hormonen, medicijnen of bestraling is de kans hierop groter. Praten over kanker blijkt nog altijd moeilijk te zijn.

Yang, W. e.a. **Verwoorden, verwerken, verbeelden**, 1997, 51 blz.
Een boekje dat mensen tot steun kan zijn op een soms moeilijk levenspad. Een pad doorkruist door kanker. Geschreven en bewerkt naar aanleiding van drie lezingen gehouden tijdens het vijfjarig lustrum van het Taborhuis. Het Taborhuis dat mensen met kanker en hun naasten hulp en begeleiding biedt bij het doòrleven met kanker.

Pijn

Zuurmond, W.W.A. prof., **Chronische pijn**, Wormer (Immerc), 2001, ISBN 9066111 275
Een anesthesioloog behandelt in zijn boek verschillende soorten van pijn. Niet alle pijn valt te verhelpen, maar de laatste jaren is wel veel vooruitgang geboekt op het gebied van pijnbestrijding. Ook hier wordt aandacht aan besteed.

Radiotherapie

Spreekuur Thuis, boekje over Kanker en Radiotherapie, Wormer (Immerc), 2001, ISBN 90 6611 2565

Kal cs, dr.ir H.B. , Ru de, dr. V.J., Struikmans, dr. H., **Kanker en Radiotherapie**, Wormer (Immerc), ISBN 9066112565

Verzorging

Donner, G.W., **Goed verzorgd, beter gevoel: tips voor de uiterlijke verzorging voor mensen met kanker**, Amsterdam (Excerpta Medica) 1993

Voeding

Houtsmuller, A.J., **Niet-toxische tumortherapie: een aanvulling**, Houten/Diegem (Bohn Stafleu Van Loghum) 1995, 167 blz., ISBN 903139511

Mentale steun aan de kankerpatiënt is van groot belang, zodat de patiënt zelf actief kan meewerken aan de strijd tegen zijn maligne aandoeningen. Kankerpatiënten vinden in dit boek de voordelen van aanvullende voedingstherapie en een overzicht van wat over het ontstaan van kanker en de rol van voeding daarbij bekend is.

Houtsmuller, A.J., Lubrecht, M.M.A., **Het Dr. Houtsmullerdieet: Voeding als sterk wapen tegen kanker**, Houten/Diegem (Bohn Stafleu Van Loghum) 1997, 193 blz., ISBN 9031324892

Valstar, E., **Voedingsinterventie bij Kanker**, een signaal aan de klassieke oncologie, Kies het juiste voedsel tegen kanker, Strengholt's Boeken, Michiel Boek, 2003, 208 blz., ISBN 90 5860 192 7

Valstar biedt hierin zowel de kankerpatiënt als de klassieke oncologie cruciale informatie die in combinatie met de reguliere behandeling een grotere kans op herstel oplevert.

Videoband:

Armoefeningen na borstkanker

Om de beweeglijkheid van de schouder en arm na de operatie weer zo goed mogelijk terug te krijgen is bij KWF Kankerbestrijding een videoband beschikbaar, Op de video is ook te zien op welke manier een vrouw door zelfmassage beginnend lymfoedeem kan verlichten.

De band is te bestellen door 13,60 Euro (voor kopieer- en verzendkosten) over te maken op giro 2771700 t.n.v. KWF Kankerbestrijding te Amsterdam, onder vermelding van 'videoband armoefeningen na borstkanker'.